

RONDDOLEN

Bermflora

De bermen vertonen een bonte mengeling van rood, geel en paars door bloeiende klavers, boterbloemen, zuring en nog veel meer soorten. De weelde van de vroege zomer lijkt onuitputtelijk; althans zolang de maaimachines niet langskomen en al die bloeiende kruiden verpulveren. Dat laatste is altijd een heel naar gezicht, hoewel het voor de planten niet eens nadelig hoeft te zijn. Sterker nog, als er niet gemaaid wordt, zijn er veel planten die op den duur het loodje leggen. Dat komt omdat zich in het najaar strooisel ophoopt van afgestorven planten. Zo ontstaat er een voedselrijke toplaag, waarin bramen, distels en andere grove kruiden floreren. Die dringen de meer subtiele elementen van de bermflora weg.

Wel is het belangrijk wannéer er gemaaid wordt. Maaien op het toppunt van de bloei is niet alleen een lelijk gezicht, het is ook nadelig voor de natuur. Is het niet voor de planten zelf, dan wel voor de vele bezoekers. Vlinders, bijen, zweefvliegen en allerlei andere dieren vinden in een goed beheerde berm een rijkgedekte tafel. Het aardige daarbij is dat bermen als een netwerk door het landschap lopen. Ze vormen als het ware groene linten die van groot belang zijn voor de verspreiding van allerlei dieren. Zo kunnen vlinders bijvoorbeeld via de berm van het ene gebied naar het andere trekken. Dat kan in letterlijke zin, maar er kan ook een aantal generaties overheen gaan.

En wat voor dieren geldt, gaat natuurlijk ook op voor planten. In de Nederlandse bermen komen alles bij elkaar meer dan duizend soorten wilde planten voor en er zijn zelfs planten die in hun voorkomen tot weg- en dijkbermen beperkt zijn.

Waat het zaad van al die onkruiden niet naar de aangrenzende akkers, zo vragen mensen zich wel eens af. Natuurlijk kan dat gebeuren, maar in een goed beheerde berm komen veelal planten voor die zich op akkers niet thuis voelen. Op akkers groeien storingsplanten, die een kale bodem nodig hebben om te kiemen. Onkruiden als ganzenvoet en kamille kom je in de berm alleen massaal tegen als er gegraven is, bijvoorbeeld voor het leggen van kabels. Klavers, boterbloemen en andere bERMplanten houden niet van onrust. Ze gedijen het beste in een grazige omgeving en ze dragen daar niet weinig bij aan de fleur van het landschap.

Hiet de Zwerfer

OVER LEVEN

DODO – Een internationaal onderzoeksteam is afgelopen vrijdag voor een 32-daagse expeditie naar Mauritius vertrokken. De expeditie is een vervolg op een missie in oktober 2005, toen de Nederlanders Kenneth Rijdsdijk en Frans Bunnik in een met puin volgestort moeras, vlak bij de plek waar ooit het VOC-fort Frederik Hendrik stond, een massagraf aantreffen met resten van dodo's en andere uitgestorven inheemse dieren. Zo vond men een dijbeen en een schild van een reuzenschildpad en kwamen duizenden zaden aan de oppervlakte. Deze vondsten en de uitkomsten van de nieuwe expeditie kunnen voor het eerst antwoord verschaffen op eeuwenoude vragen over het leefmilieu van de niet vliegende bolle vogel, ook wel Raphus cucullatus genoemd. Traditioneel worden Nederlanders beschuldigd van het opeten van de laatste dodo's in de zeventiende eeuw. Het team van Nederlandse, Britse en lokale biologen, geologen en archeologen probeert te achterhalen wat de werkelijke oorzaken van het verdwijnen waren.

De expeditieleiders koesteren de stille hoop een compleet skelet of botjes van kuikens te vinden tijdens een systematische opgraving van de oude vindplaats Mare aux Songes. Zeker is dat ze naast botten van de dodo ook resten van andere diersoorten en van planten zullen aantreffen. De komende drie jaar worden de vondsten wetenschappelijk bestudeerd. Het doel is ook om een reconstructie te maken van het ecosysteem waarin de dodo rondliep. Geïnteresseerden kunnen via www.dodo-expeditie.nl kijken hoe het de onderzoekers vergaat.

REUZENPANDA – In het Qinlinggebergte in China is dankzij de financiële steun van de Rangerclub van het Wereld Natuur Fonds de aanleg van een corridor van 87 hectare bamboebos van start gegaan. Deze corridor is in feite een soort wildviaduct voor reuzenpanda's en vergroot het leefgebied van de panda's in de regio aanzienlijk. De corridor overbrugt de "Nationale Weg 108", die 23 jaar geleden is aangelegd dwars door het leefgebied van de reuzenpanda. De weg en de activiteiten die langs de weg plaatsvinden, hebben ertoe geleid dat twee populaties reuzenpanda's van elkaar gescheiden werden. Voor deze dieren is een groot leefgebied belangrijk omdat ze ruimte nodig hebben om op zoek te kunnen gaan naar voedsel en partners.

VER DER KIJKEN

juni: ▶ 7: 22.00 uur, vleermuiswandeling op landgoed Hoekelum te Bennekom. Start: P-plaats bij huis Hoekelum (ingang Edeseweg). ▶ 8, 16, 20: 12.30 uur, vaarexcursie naar aalscholvers in De Wieden. Start: bezoekerscentrum in Sint Jans klooster. Aanmelden: 0527-246644. ▶ 9, 13, 17, 21, 28: 12.30 uur, hooilandexcursie met elektroboot in De Wieden. Start: bezoekerscentrum in Sint Jans klooster. Aanmelden: 0527-246644. ▶ 9: 10.00 uur, excursie naar de Stichtse Putten, bij de Stichtse brug in Zeewolde. Start: kruispunt Gooimeerdijk (afslag Gooiseweg)-Priemad. Aanmelden (tussen 12.00 en 17.00 uur): 0320-286130. ▶ 9: 20.00 uur, wandeling Neerijnen. Start: P-plaats bij kasteel Neerijnen, Van Pallandtweg 11. Informatie: www.mooigelderland.nl en 06-53777594 (wo t/m za van 9.30-10.00 uur). ▶ 10: 10.00 uur, fietstocht langs de 'oude en nieuwe' natuur in De Wieden en Het Voorsterbos. Start: bezoekerscentrum in Sint Jans klooster. Aanmelden: 0527-246644. ▶ 10: 14.00 en 20.00 uur, excursies naar de Duinen en Slikken van Voorne. Start: P-plaats aan het einde van de Strandweg te Oostvoorne. Aanmelden: 0181-483909. ▶ 10: 14.00 uur, wandeling in Roekelse bos. Start: Beekdaalseweg aan de weg van Otterlo naar Ede bij de aspergeboerderij. ▶ 10: 10.00 uur, fietstocht door westelijke Achterhoek. Start: treinstation in Vorden. Informatie: www.mooigelderland.nl en 06-53777594 (wo t/m za van 9.30-10.00 uur). ▶ 10, 14, 22, 29: 12.30 uur, excursie eendenkooi in De Wieden. Start: bezoekerscentrum in Sint Jans klooster. Aanmelden: 0527-246644. ▶ 13: 10.30 uur, bootsafari met "De Blauwe Bever" naar kasteel Doorwerth. Start: P-terrein tegenover industrieterrein Remmerden, aan de N225 tussen Elst en Rhenen. Reserveren: 0317-621212 (di t/m do 14.00-16.00 uur) of via www.utrechtsland.nl. ▶ 16, 23: 20.00 uur, schemertocht in Nationaal Park Veluwezoom. Start: bezoekerscentrum Veluwezoom te Rhenen. Aanmelden: 026-4979100. ▶ 17: 14.00 uur, wandeling landgoed De Schaffelaar te Barneveld. ▶ 17: 10.00-16.00 uur, rondleidingen door natuurgebied Schepping bij Beilen. Aanmelden: 0593-523645. ▶ 17: 13.00 uur, excursie door natuurgebied Lampenbroek. Start: Polveenweg 21/23 te Klarenbeek. Aanmelden: 026-4979100. ▶ t/m 18: tentoonstelling "Dier Plant Nederland" in Milieu Educatie Centrum te Eindhoven. ▶ 19: 21.30 uur, vleermuisexcursie in recreatiegebied Hollandse Hoeye in Goes. Aanmelden en informatie: 0113-232302 of 220559.

Ecoloog Frans Vera: Hollandse aanpak is tot voorbeeld in de wereld

Zeearend als kroon op predatormodel

Het feit dat de zeearend dit voorjaar voor het eerst sinds eeuwen weer in Nederland broedt, is niet minder dan een kroon op de ontwikkeling van de Oostvaardersplassen. Staatsbosbeheer ziet het tegelijk als een kroontje op de eigen –nogal omstreden– visie dat het zogenaamde predatormodel in het natuurgebied goed werkt. „Het probleem zit in de mens die wilde dieren beziet als huisdieren.”

Natuurgebied de Oostvaardersplassen, 6000 hectare groot en eigendom van Staatsbosbeheer, wordt platgelopen door buitenlanders. „The Dutch approach, de Hollandse aanpak, is tot voorbeeld voor natuurbeheerders van overal ter wereld”, glundert dr. Frans Vera (57), ecoloog bij Staatsbosbeheer.

Sinds begin mei verkeert zijn organisatie in verhoogde staat van opwinding. Het zeearendpaartje dat zich vorig jaar vestigde in het gebied, bleek dit jaar succesvol te hebben gebroed. In de derde meiweek werd dat heuglijke feit wereldkundig gemaakt. „Op 6 mei kwam het wijfje overeind en spreidde de vleugels. Er zat leven in het nest. We hielden het nog even stil, tot we zagen dat de jongen –hoeveel weten we niet– trouw werden gevoerd.”

Dagelijks wordt het nest –vanuit de verte– in de gaten gehouden. Het koude, natte voorjaarsweer dat jonge ooievaars het leven kost, kan immers ook jonge zeearenden de gas omdoen. Maar zelfs al zou dat gebeuren, dan nog zou de vreugde waarschijnlijk de teleurstelling overtreffen. „Want dat paartje blijft hier wel.”

Bruidsvluchten

De hoop dat een zeearendsteltje zich zou vestigen in de Flevo-polder groeide vorig jaar toen een mannetje zich meldde en een paar leek te gaan vormen met een van de vier jonge exemplaren die al rondhingen in het gebied. „Paarvorming duurt bij deze soort erg lang.” Begin 2006 was er zekerheid. „Machtig, die bruidsvluchten: met de klauwen in elkaar talden ze als een wiel naar beneden.”

Het vijfjarig wijfje komt uit de Duitse deelstaat Sleeswijk-Holstein, dat valt af te lezen aan haar pootring. Het in omvang kleinere mannetje is van onbekende herkomst, ongeringd en waarschijnlijk wat ouder. „De zeearend is

met vijf jaar geslachtsrijp en kan dan voor het eerst broeden. Met haar treffen we het, want van jonge vrouwtjes gaat het eerste broedsel vaak verloren.”

De „vliegende” deur –brede vleugels, spanwijdte 2,5 meter– is een roofvogel die, volgens velen, te groot is voor Nederland. „De Oostvaardersplassen zetten echter al sinds de inrichting alle referentiekaders op hun kop”, aldus Vera. Vanaf de start werd het reseruaat –3500 hectare moeras en 2500 hectare droog– door drie vogelsoorten geherkoloniseerd. „Grauwe gans, grote zilverreiger en nu de zeearend.” Van de zilverreiger werden dit voorjaar in het gebied 110 broedparen geteld.

Duitsers

Vera verwacht dat er ook meer paren van de wendbare zeearend in de polder zullen verschijnen. Omdat het, in tegenstelling tot bijvoorbeeld de steenarend, een

De zeearend broedt weer in Nederland, waarschijnlijk voor het eerst sinds de middeleeuwen. Dat de beschikbaarheid van kadavers van grote grazers heeft bijgedragen aan de komst van deze standvogel, staat voor ecoloog Frans Vera van Staatsbosbeheer als een paal boven water.

Foto ANP

vrij sociale vogel is, kunnen de nesten tot op een onderlinge afstand van 300 meter verwijzen. „De Duitse collega's tonen zich zeer verheugd met de herkolonisatie. Het is ook aan onze burens te danken dat de zeearend hier nu is. Zij hebben hem heel goed beschermd, daardoor kon hij de laatste jaren sterk in aantal toenemen. Het is een wonder als je bedenkt dat hier waarschijnlijk sinds de middeleeuwen geen zeearenden meer broedden. Uit nog oudere tijden zijn botten van de soort gevonden.” Het mannetje toont zich dezer dagen zeer zorgzaam. Met tachtig

dagen vliegen de jongen uit, zegt Vera. Aansluitend leggen de ouders twee weken lang de prooi klaar op het nest. Daarna blijven de jonge dieren nog twee maanden afhankelijk van ouderlijke zorg. „Fantastisch dat we niet meer naar voormalig Oost-Duitsland of Polen hoeven om zeearenden te zien. Ze broeden nu onder de rook van Amsterdam.”

Kadavers

„Dat de beschikbaarheid van kadavers van grote grazers in het gebied heeft bijgedragen aan de komst van deze standvogel –ze blijven het jaar rond hier– staat voor de ecoloog als een paal boven water. „De winter kan een bottleneck zijn voor zeearenden. Als een ijsvloer de vis onbereikbaar maakt en de watervogels verjaagt, blijft er weinig voedsel over. Kadavers zijn dan een uitkomst voor deze aaseters.”

En juist die dode grote grazers

zijn al jaren een heftig twistpunt tussen natuurbeschermingsorganisaties aan de ene kant en Dierenbescherming en politiek in het andere kamp. In maart werd Staatsbosbeheer door de rechter in het gelijk gesteld, nadat de Dierenbescherming een zaak aanspande vanwege vermeende dierenmishandeling. Staatsbosbeheer zou z'n dieren nodeloos laten lijden, de Oostvaardersplassen zouden te klein zijn voor de grote aantallen hekrunderen (368, laatste voorjaartelling), konikpaarden (769) en edelherten (1302).

Het door Staatsbosbeheer toegepaste predatormodel –85 procent van de dieren die volgens het zelfregulerend mechanisme van de natuur dood zouden gaan, krijgen de kogel– werd door de rechter als goede invulling van de wettelijke zorgplicht voor grote grazers beoordeeld. „Wij zijn heel blij met die uitspraak.”

Het probleem zit 'm, aldus de ecoloog, in de herdefiniëring van de begrippen natuur en welzijn zoals die de laatste decennia plaatsvond. „De Dierenbescherming definieerde welzijn opnieuw, op basis van de poes thuis of de koe op de boerderij. Huisdiernormen worden losgelaten op wilde dieren, want dat zijn onze grote grazers. De klachten van de Dierenbescherming dat ze bij voedselgebrek niet kunnen wegtrekken omdat er een hek om de Oostvaardersplassen staat én dat grote roofdieren ontbreken voor natuurlijke predatie, kunnen we weerleggen met voorbeelden elders uit de wereld. Van plaatsen waar een hek ontbreekt en waar wél grote roofdieren zijn. Ook in die gebieden sterft 75 procent van een populatie door ondervoeding. Wij voorkomen dat door ze voor die tijd af te schieten.”

Niek Sterk

Brulkikker krijgt in Nederland geen poot aan de grond

Glibberige veelvraat, monster, pitbull onder de amfibieën. De Amerikaanse brulkikker kan nog altijd rekenen op een verbale vervolging. Vijftien jaar geleden rinkelden in Nederland de alarmbellen, want het 'ondier' zou bezig zijn aan een opmars in dit koude kikkerland. Een storm in een glas water, blijkt nu.

Je hoeft beslist geen vreed type te zijn, maar een brulkikker in de tuinwijd kan toch te veel van het goede zijn. Het beest eet immers alles wat in zijn grote bek past, inclusief kostbare koikarpers. En wie geen ruzie met de burens wil, doet er verstandig aan de boosdoener uit de vijver te vissen. Hartje zomer zorgt de superkwaaker namelijk voor nachtelijke brulconcerten.

De brulkikker (Rana catesbeiana) heeft maar één kwaakblaas onder de keel en heet vanwege zijn krachtige geloei eigenlijk stierkikker. Het dier hoort van origine in het oostelijke en centrale deel van de Verenigde Staten thuis. Door menselijk ingrijpen –kweken vanwege zijn omvangrijke en culinair gewaardeerde bilten– kwam het dier in 1932 in Italië terecht. In de jaren '70 en '80 van de vorige eeuw gingen de larven massaal als fauna voor tuinvijvers over de toonbank. Aanvankelijk dacht men dat de brulkikker zich in het Nederlandse klimaat niet kon voortplanten, maar dat bleek wel het geval te zijn. Geregeld ontsnapten er

Op dit moment zijn er in Nederland geen populaties brulkickers bekend.

Foto ANP/KINA

In tegenstelling tot de brulkikker heeft de meerkikker twee kwaakblazen.

exemplaren en die hielden qua biotoop- en voedselkeuze nergens rekening mee. Overal waar geschikte waterpartijen met voldoende vegetatie aanwezig waren, konden ze allerlei lekkers in hun grote keelgat laten glijden. Niet alleen vissen, hagedissen en salamanders, maar ook kleine knaagdieren en zelfs jonge eendjes slikten de exoten in één keer door. Voer voor sensitieverhalen in de pers.

Daar soms wel 25 centimeter lange kikvors met zijn uitschietende zweeptong inheemse amfibieënsoorten kon belagen, baarde biologen echter grote zorgen. Zij vreesden eenzelfde scenario als met de zeepad (Bufo marinus), die zich in Australië had ontwikkeld tot een invasie-soort. Tot grote opluchting van natuurorganisaties werd de import van de brulkikker in de Europese Unie verboden.

Schaars

Achteraf bleek de ophef een storm in een glas water, want het

dier kreeg in Nederland geen poot aan de grond. „Op dit moment zijn er geen populaties brulkickers bekend”, zegt Jelger Herder van Stichting Ravon (Reptielen, Amfibieën en Vissen Onderzoek Nederland). „Zelfs meldingen van brulkickers zijn schaars. Enkele jaren geleden werd er een exemplaar in Amsterdam aangetroffen, die ook gecheckt is aan de hand van foto's. In negen van de tien gevallen betreft het echter een foute determinatie en is de vondst vaak een meerkikker die ook wel

grote groene kikker wordt genoemd.” Het risico van introductie in Nederland is volgens hem klein. „Brulkickers worden naar ons weten niet meer verkocht in tuincentra en dergelijke. Maar in België wel. Daar, net over de grens met Noord-Brabant, wist het dier zich met succes te vestigen.” Robert Jooris, die intensief onderzoek doet naar de verspreiding van stierkickers in Vlaanderen, verwacht dat deze populatie zich

in de toekomst zal uitbreiden en mogelijk zelfs Nederland zal bereiken. Of dat desastreuze gevolgen zal hebben, is de vraag. „Vaak wordt beweerd dat de introductie van stierkickers gepaard gaat met een sterke achteruitgang van inheemse kikkersoorten, maar in Europa is dat tot op heden nooit duidelijk aangetoond. Dat neemt niet weg dat de verspreiding van de exoot zo veel mogelijk vermeden moet worden.”

Willem H. Smith